

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної і спеціальної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
« ____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2024 р.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ
ЗАСОБОМ МЕТОДУ «СЕНДПЛЕЙ»

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗДОМ-23
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Тихонової Катерини Олександрівни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Іншакова І.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	6
1.1. Сутність понять «творчість», «творчий потенціал» у психолого- педагогічній літературі.....	6
1.2 Проблема формування творчого потенціалу дошкільників.....	13
1.3. Сутність та зміст інноваційної технології «сендплей».....	19
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДИКИ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ «СЕНДПЛЕЙ».....	28
2.1. Аналіз державних програм та передовий педагогічний досвід щодо застосування методики формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей».....	28
2.2. Опис методики формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей».....	32
2.3. Презентація картотеки ігор щодо формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей».....	42
Висновки до розділу 2.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі важливість розвитку творчого потенціалу дитини стає дедалі більш очевидною, оскільки креативність та здатність до нестандартного мислення є основою для успішної адаптації до швидко змінюваного соціального та технологічного середовища. В умовах сучасного суспільства, що висуває нові виклики до системи освіти, особливо важливим стає пошук ефективних методів і технологій, що сприяють розвитку творчих здібностей саме у дітей дошкільного віку. Одним з таких методів є технологія гри з піском – «сендплей», що поєднує у собі елементи гри, арт-терапії та творчого самовираження.

Технологія гри з піском відкриває широкі можливості для розвитку творчого мислення, уяви та емоційного самовираження для дітей дошкільного, для яких гра є провідною діяльністю. Використання пісочної терапії дозволяє дітям занурюватися у процес творчого самовираження, експериментувати з новими образами та сюжетами, створюючи власні мініатюрні світи. Завдяки цьому діти вчаться вільно виражати свої думки та почуття, що є важливим для їх гармонійного всебічного розвитку.

Упровадження даної технології в освітній процес ЗДО допомагає дошкільникам опанувати свої емоції та долати внутрішні переживання, що робить його особливо корисним для роботи з дітьми в умовах воєнного стану. Також використання ігор з піском сприяє створенню емоційно безпечного середовища для дітей, що робить застосування засобів «сендплей» важливим для існуючих умов.

Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти наголошено на концептуальних положеннях творчого розвитку дітей дошкільного віку, а саме: діти повинні мати можливість вільно виражати свої думки, почуття та фантазії через різні види діяльності – малювання, ліплення, музику, гру; необхідність стимулювати уяву дітей, допомагати їм створювати нові образи,

сюжети та форми в процесі гри та інших видів діяльності, що сприяє формуванню нестандартного мислення та здатності до творчих рішень [1].

Крім того, у контексті сучасної освіти виникає необхідність використання методів, що забезпечують індивідуальний підхід до кожної дитини, враховують її особисті потреби та сприяють розвитку емоційного інтелекту. Технологія «Сендплей» дозволяє створювати умови для такого підходу, оскільки орієнтується на вільне самовираження дитини через гру з піском та різноманітними предметами. Це створює сприятливий емоційний фон для розвитку творчого потенціалу дитини, забезпечуючи безпечний простір для вираження емоцій та фантазій.

Таким чином, дослідження формування творчого потенціалу дитини засобом «Сендплей» є актуальним з огляду на потребу у нових підходах до виховання та розвитку дітей, що сприяють формуванню особистостей, здатних до творчого мислення та самовираження. Про це наголошено у дослідженнях І. Білої, О. Гевко, А. Гречишкіної, М. Дьяченка, І. Іншакової, А. Іншакова, І. Карабаєвої, О. Кононко, І. Кучерявого, О. Листопада, А. Лукановської, В. Маршицької, В. Моляко, Т. Піроженко, О. Фунтікова та інші.

Таким чином, вибір теми дослідження «Формування творчого потенціалу дитини засобом “сендплей”» зумовлений актуальністю розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку, необхідністю впровадження нових підходів в освітній процес закладу дошкільної освіти, а також важливістю вивчення та адаптації технології пісочної анімації до умов сучасної дошкільної освіти.

Мета дослідження – дослідити формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей» та подати методичні рекомендації з теми дослідження.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність понять «творчість», «творчий потенціал» у психолого-педагогічній літературі.

2. Проаналізувати проблему формування творчого потенціалу дошкільників.

3. Схарактеризувати сутність та зміст інноваційної технології «сендплей».

4. Описати методіку формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей» та розробити методичні рекомендації щодо застосування даної методіки.

Об'єкт дослідження – процес творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей».

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури, нормативної документації; *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом, вивчення передового педагогічного досвіду, бесіди, опитування.

Практична значущість роботи. Положення та висновки кваліфікаційної роботи щодо формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей» можуть бути використані в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, а також в родинному вихованні та практичній діяльності з дітьми дошкільного віку.

Апробація. Основні положення кваліфікаційної роботи висвітлено на конференції Міжнародній мультидисциплінарній науковій інтернет-конференції на тему: «Світ наукових досліджень. Випуск 35» (20.11.2024, м. Оле, Польща). Тема: «Методика організації ігрової діяльності дошкільників із використанням технології сендплей».

Структура роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальна кількість сторінок – 58 сторінок, використаних джерел – 42 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Сутність понять «творчість», «творчий потенціал» у психолого-педагогічній літературі

Поняття «творчість» і «творчий потенціал» займають важливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях, адже вони є основою розвитку особистості та формування її креативного мислення. У сучасній педагогіці творчість розглядається як один із ключових факторів, що визначають здатність індивіда до самовираження, нестандартного мислення та генерування нових ідей. Творчий потенціал, у свою чергу, вважається внутрішнім ресурсом, який дозволяє особистості реалізувати свої творчі здібності та розвиватися в умовах, що сприяють розкриттю її унікальних можливостей.

У психолого-педагогічній літературі ці поняття мають багатогранне трактування, що обумовлює необхідність їхнього детального аналізу та розкриття. Вивчення сутності понять «творчість» і «творчий потенціал» є важливим для розуміння того, як формуються та розвиваються творчі здібності в процесі навчання та виховання. Це також дозволяє визначити ефективні педагогічні підходи, що сприяють розвитку креативного мислення дітей та підлітків, забезпечуючи їхню гармонійну реалізацію в суспільстві.

Тому слід розглянути основні підходи до визначення понять «творчість» і «творчий потенціал», а також аналіз їхніх характеристик, що надаються різними дослідниками в галузі психології та педагогіки.

Слід наголосити, що широко обґрунтовуючи поняття «творчість», у поглядах науковців немає єдиного підходу щодо його трактовки.

За психологічним словником феномен «*творчість*» характеризується як «психічний процес створення нових цінностей, ніби продовження і заміна дитячої гри» [42, с. 520]. У «Енциклопедії освіти» цей термін трактується як

«діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей, що мають об'єктивну або суб'єктивну значущість»[14, с. 1002].

Сучасні науковці (І. Бех, І. Біла, М. Дьяченко, Л. Карамушка, В. Клименко, О. Листопад, О. Туріна та ін.) визначають поняття «творчості» як багатогранний процес, що охоплює як психологічний, так і педагогічний аспекти. Їхні підходи до визначення творчості відрізняються залежно від акцентів на різних компонентах цього процесу – когнітивному, емоційному, мотиваційному та соціальному, а саме:

- *Творчість як процес особистісного розвитку.* Науковці М. Дьяченко [13], О. Листопад [23] та ін., розглядають творчість як процес, що сприяє самовираженню та самореалізації особистості. Вони зазначають, що через творчість людина розкриває свої внутрішні потенціали, виражає емоційний стан і досвід, формує свою індивідуальність та самобутність.

- *Творчість як процес розв'язання проблем.* Дослідники, такі як В. Кучерявий [22] та В. Лихвар [24], визначають творчість через здатність людини вирішувати проблеми нестандартними способами. Вони зазначають, що творчість вимагає критичного мислення, уяви та вміння комбінувати різноманітні знання та навички для знаходження нових підходів до вирішення завдань.

- *Творчість як форма діяльності.* За визначенням дослідників, таких як А. Лукановська [25], творчість можна розглядати як особливий вид діяльності, спрямований на створення нових продуктів, які мають суспільну цінність. Це можуть бути як матеріальні результати (вироби, художні твори), так і нематеріальні (ідеї, концепції). Такий підхід акцентує на соціальній значущості творчості та її ролі в розвитку культури та суспільства.

- *Творчість у контексті емоційного інтелекту та мотивації.* І. Іншакова[18], А. Іншаков [18], О. Туриніна [39] вказують на важливість мотивації та емоційного інтелекту у творчій діяльності. Вони стверджують, що внутрішнє прагнення до новизни та самовираження є рушійною силою

творчої активності, а емоційна залученість сприяє генеруванню нових ідей та їхній подальшій реалізації.

- *Креативність як здатність до створення нових ідей та продуктів.*

Багато науковців підкреслюють, що творчість пов'язана з креативністю, тобто здатністю до створення оригінальних, нестандартних ідей, рішень і продуктів. Це підкреслюють такі дослідники, як В. Маршицька [26] та Г. Орлова [26], які акцентують увагу на креативності як на здатності особистості до продукування нових знань та їхньої інноваційної реалізації в різних сферах діяльності.

І. Біла вважає, що творчість – це багаторівневий процес, у якому перший, вищий рівень полягає в радикальних змінах у певній галузі, що призводить до нового розуміння знань та їх застосування. Другий, нижчий рівень, полягає в розвитку вже відомого та розширенні сфери його використання [3].

У науковій літературі творчість розглядають як «форму діяльності людини, спрямовану на створення якісно нових цінностей, що мають суспільну значущість та важливі для формування особистості як соціального суб'єкта» [13], а також як «чинник і передумову свободи людини» та як «мислення у вищій формі, що проявляється через уяву і виходить за межі відомих способів розв'язання завдань» [3, с. 24].

Таким чином, науковці підходять до визначення творчості як до багатогранного явища, що поєднує в собі створення нового, самореалізацію особистості, вирішення проблем та особливий вид діяльності. Усі ці підходи підкреслюють значущість творчості в житті людини та її внесок у розвиток суспільства та культури.

Поняття «творчість» є одним із ключових у сучасній науковій думці, оскільки воно відображає здатність людини до створення нового та оригінального, що має суспільну та особистісну значущість. Проте для того, щоб творчість проявилася у конкретних діях і результатах, важливим є розвиток відповідних *здібностей*.

За визначенням Г. Костюка «здібності – це стійкі властивості людини, що виявляються в її навчальній, виробничій та іншій діяльності і являють собою необхідну умову її успіху» [4, с.29].

Як зазначає С. Гончаренко, здібності – це стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності. Вони виявляються в тому, як людський індивід учиться, набуває певні знання, уміння і навички, освоює певні галузі діяльності, включається у творче життя суспільства. В здібностях поєднується природне і соціальне. Природною основою здібностей є задатки. Сукупністю здібностей називають обдарованість. Визначальним в розвитку здібностей є умови життя і взаємодія з навколишнім середовищем. Здібності людини розкриваються в процесі трудової діяльності [9, с. 326].

На сьогоднішній день поняття «здібності» є одним з найбільш загальних у психології і педагогіці. Так, О. Дьяченко розуміє під здібностями «складне системне утворення, яке включає в себе цілу низку даних, без яких людина була б нездатна до якої-небудь конкретної діяльності, і властивостей, які виробляються лише у процесі певним чином організованої діяльності» [13]. Подібні визначення можна знайти і в інших авторів.

В. Моляко запропонував три емпіричні ознаки здібностей, які лежать в основі визначень, найчастіше використовуваних спеціалістами: 1) здібності – це індивідуально-психологічні особливості, які відрізняють одну людину від іншої; 2) здібності – це лише ті особливості, які мають відношення до успішності виконуваної діяльності; 3) здібності ж зводяться до знань, умінь і навичок людини, хоча і зумовлюють легкість і швидкість набуття цих знань і навичок [29, с. 3].

Таким чином, що більше розвинена в людини здібність, то легшою для неї є діяльність, набуває професійних навичок, а сам процес оволодіння діяльністю дається їй суб'єктивно легше, ніж навчання і робота в тій сфері, де вона не має здібностей. Здібному все дається набагато легше, а невдалий проливає більше поту і сліз.

Здібності, що виступають основою творчої діяльності, є необхідним компонентом для формування та реалізації творчого потенціалу. Зокрема, *творчі здібності* включають креативність, здатність до уяви, асоціативне мислення, вміння комбінувати різні ідеї та застосовувати нестандартні підходи до розв'язання проблем. Ці характеристики дозволяють людині виходити за межі звичних способів мислення та шукати нові шляхи вирішення завдань.

Творчість завжди передбачає створення чогось нового та оригінального, нестандартне бачення звичайних речей, відкриття нових способів їх функціонування або інтеграцію їх до нових систем, а також здатність генерувати безліч ідей. Творчий потенціал дітей проявляється в різноманітних видах їхньої діяльності: у грі, навчанні, спілкуванні та праці.

Багато дослідників творчості, таких як Дж. Гілфорд і Е. Торренс, виділяють чотири основні характеристики творчої обдарованості:

- оригінальність ідей та продуктів;
- гнучкість словесного та образного мислення;
- здатність знаходити нові рішення навіть у складних і обмежених ситуаціях [2].

Творчі здібності людини розкриваються через активну творчу діяльність, яка вимагає нестандартного мислення. Як зазначає Б. Нікітін, творчі здібності – це результат самостійного пошуку, вирішення завдань, виявлення закономірностей і зв'язків між предметами та явищами. Це результат інтелектуальної роботи, що рухається від відкриття загальновідомих істин до відкриття нових, досі невідомих. Такий розвиток є вільним, коли рушійною силою виступають інтерес та захопленість справою.

Здібності не просто проявляються в діяльності, вони формуються та розвиваються в її процесі, а без діяльності можуть зникати. Тому здібності виникають і розвиваються лише в контексті конкретної діяльності, особливо в умовах освітнього процесу.

У педагогічній науці виділяють кілька компонентів творчих здібностей:

- мотиваційно-творчу активність;
- інтелектуально-логічні здібності;
- інтелектуально-евристичні здібності та здібності до саморегуляції.

Інтелектуально-евристичні здібності також називають творчими. Вони проявляються у здатності генерувати нові ідеї, застосовувати знання та навички в нових умовах, бути незалежним у судженнях, висувати гіпотези, фантазувати та створювати несподівані асоціації. Саме ці якості відіграють ключову роль у створенні нового творчого продукту, тому важливо зосередити увагу на розвитку цих властивостей у дітей.

Розвиток творчих здібностей тісно пов'язаний з формуванням творчого потенціалу, який являє собою внутрішній ресурс особистості для реалізації її творчих можливостей. Творчий потенціал охоплює як індивідуальні задатки та здібності, так і внутрішню мотивацію до творчості, емоційну чутливість та бажання самовиразитися.

А. Лукановська поняття «творчого потенціалу» потрактовує через наявність особистісних якостей, що є основою та внутрішнім джерелом творчості. Наголошує на тому, що завдяки такому «набору» людина реалізує себе через творчу діяльність є набір особистісних якостей, завдяки яким людина реалізує творчу діяльність. Дослідниця описує творчий потенціал особистості як сукупність певних можливостей: інтелектуальних здібностей (пізнавальні можливості), навичок, умінь і здібностей (перетворювально-предметні можливості), ціннісних орієнтацій (аксіологічні можливості), а також вольових якостей: сміливість, цілеспрямованість, наполегливість, мужність, стійкість, здатність завершувати розпочату справу, самоствердження, витривалість, енергійність і впевненість у собі. Також враховує морально-психологічні якості (комунікативні можливості) та естетичні здібності (художні можливості) [25].

Н. Міщенко розглядає творчий потенціал як сукупність таких складових:

- світоглядні якості: оптимізм, гуманність, відданість власним ідеалам і принципам, активна життєва позиція, гармонійність, почуття обов'язку, розвиток естетичних почуттів, прагнення до творчості, відкриттів, самовираження тощо;

- ціннісні якості: тактовність, толерантність, доброзичливість, щирість, працьовитість, милосердя, критичність;

- інтелектуальні якості: здатність прогнозувати, спостережливість, допитливість, гнучкість мислення, незалежність і самостійність думки, варіативність мислення, інтуїція, ерудованість, аналітичні та синтетичні здібності, оригінальність, ініціативність, метафоричне мислення [28, с. 45].

Аналізуючи погляди науковців, можемо представити творчий потенціал у вигляді взаємодії кількох основних компонентів, які забезпечують розвиток та реалізацію творчих здібностей людини (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Структурні компоненти творчого потенціалу особистості

Таким чином, різні фактори впливають на розвиток творчого потенціалу та є перспективними для гармонійного розвитку особистості. Творчий потенціал можна вважати комплексною характеристикою, що визначає здатність особистості до креативної діяльності та її готовність використовувати свої здібності для створення нових, значущих результатів.

1.2 Проблема формування творчого потенціалу дошкільників

Проблема формування творчого потенціалу дошкільників є важливою складовою сучасної дошкільної освіти і знайшла своє відображення в положеннях *Базового компонента дошкільної освіти*[1]. Цей документ визначає основні цілі, завдання та вимоги до розвитку дітей дошкільного віку, зокрема, наголошуючи на необхідності розвитку їхнього творчого потенціалу. Формування творчого потенціалу передбачає розвиток у дітей здатності до уяви, креативного мислення, вміння самостійно шукати нові способи вирішення завдань, а також здатності виражати свої думки та емоції через різні види творчої діяльності.

Згідно з *Базовим компонентом дошкільної освіти*, одним із завдань є створення умов для реалізації кожною дитиною своїх творчих здібностей. Це включає залучення дітей до ігор, малювання, співів, театральних постановок та інших видів діяльності, які сприяють розвитку фантазії та уяви [1]. Таким чином, у документі підкреслюється, що творчий розвиток дітей є невід'ємною складовою всебічного розвитку особистості дошкільника.

Формування творчого потенціалу дітей дошкільного віку вимагає особливого підходу, оскільки в цей період закладаються основи їхньої самостійності, креативності та інтересу до пізнання світу. Тому в *Базовому компоненті дошкільної освіти* передбачено, що освітня робота з дітьми повинна бути спрямована не тільки на розвиток знань і вмінь, а й на створення умов для вільної творчої діяльності, що дозволить дітям розвивати свої здібності в різних сферах.

Аналізуючи проблему формування творчого потенціалу, можна зазначити, що науковці трактують поняття «потенція», «потенційне» та «потенційність» наступним чином: «потенційне» – це те, що приховано і може виявитися та бути використаним у будь-який момент; «потенційність» – це спрямованість чи мета, до якої можна дійти за певних умов; «потенція» – це здатність до різноманітних дій та можливостей, які виявляються за

відповідних обставин» [Гекало, с. 6]. Таким чином, «потенціал» означає сукупність можливостей і засобів, які можна використати для досягнення мети, а також усі наявні ресурси та продуктивні сили особистості, суспільства або держави, які можуть бути застосовані в певній сфері.

Так, О. Гопка, аналізуючи наукові підходи до розуміння творчого потенціалу як фундаментальної категорії, підкреслює його інтегративний характер. Ця властивість відображає здатність людини до здійснення творчої діяльності, її готовність до самореалізації та саморозвитку. Творчий потенціал, з одного боку, є важливою передумовою творчого процесу, а з іншого – його результатом. Чим більше людина реалізує власні можливості, тим багатшим стає її творчий потенціал, що формує творчий стиль життя, або життєтворчість [10, с. 12].

За словником іншомовних слів поняття «творчий потенціал» визначається як здатність до винахідництва у науці та мистецтві, вміння бачити нове у звичних речах і свободу уяви. Це рідкісна якість, що може проявлятися не тільки у талановитих особистостей, але й у звичайних людей за умови відповідної освіти, натхнення та наполегливої праці [2, с. 458].

О. Ємчик, сутність творчого потенціалу визначає як «сукупності наявних можливостей особистості полягає у здатності створювати умови, що сприяють розвитку прихованих здібностей, які можуть не бути очевидними на перший погляд» [15, с. 36].

В. Лихвар зазначає, що «творчий потенціал є ядром і рушійною силою творчої діяльності, що вимагає відповідних творчих здібностей. Внутрішні якості особистості відіграють важливу роль у процесах саморозвитку, самореалізації та вільного самовираження» [24, с. 17].

Щодо структури творчого потенціалу, важливими є підходи І. Волощук, яка стверджує, що «творчий потенціал людини можна розглядати в двох аспектах: вузькому і широкому. У вузькому сенсі це охоплює творчі здібності, здатність до творчого мислення та дивергентного мислення, а в широкому – також особистісні характеристики, що сприяють реалізації цих

здібностей, зокрема, мотивацію, деякі емоційні та вольові якості, а також рівень компетентності» [Волощук]. Дослідниця зазначає, що для розвитку дивергентного мислення необхідно ставити перед дітьми дивергентні завдання, які передбачають кілька варіантів і способів їх вирішення [5]. У дослідженнях, присвячених структурі та змісту творчого потенціалу особистості, також підкреслюється важливість потреби унікальності, мотивації до творчої активності та ціннісних орієнтацій.

До компонентів творчого потенціалу належать: специфічні структури мотиваційної, емоційної та вольової сфер, високі рівні когнітивних процесів, а також особливості самосвідомості особистості. Загалом, питання структури творчого потенціалу особистості залишається відкритим і потребує подальшого вивчення.

Проблема формування творчого потенціалу передбачає розробку педагогічних умов, які забезпечують активну взаємодію дитини з навколишнім світом, стимулюють її пізнавальну та емоційну сферу. Розвиток творчих здібностей дошкільників залежить від низки факторів, таких як якість педагогічної взаємодії, використання ігрових методів та технологій (наприклад, сендплей), а також можливостей для експериментування та самовираження у творчій діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє також розвиток емоційного інтелекту, який дозволяє дітям вільно виражати свої почуття та розуміти емоції інших людей.

Одним із ключових елементів творчого потенціалу дошкільника є здібності. Т. Дуткевич стверджує, що за рівних умов (підготовленості, знань, навичок і вмінь) особа, яка має певні здібності, демонструє кращі результати порівняно з тими, хто має їх менше. Автор підкреслює, що здібності не полягають лише у знаннях, навичках і вміннях, а в тому, як швидко і легко людина їх засвоює за наявності позитивної мотивації [12, с. 260].

Науковці наголошують, що дошкільний вік є найсприятливішим періодом для розвитку творчого потенціалу. Саме в цьому віці діти виявляють високу здатність до фантазування, активного уявлення, бажання

експериментувати та пробувати нове. Важливою умовою для реалізації творчого потенціалу дошкільників є наявність у них вільного часу для самостійної ігрової діяльності, а також підтримка їхньої допитливості з боку дорослих.

Розвиток творчого потенціалу дошкільників є багатограним процесом, який відбувається з урахуванням вікових особливостей кожного етапу дошкільного дитинства. Від раннього віку до підготовки до школи діти проходять декілька етапів розвитку, кожен з яких характеризується своїми специфічними потребами та можливостями для формування креативного мислення, уяви та самовираження.

1. Ранній вік (від 2 до 3 років): На цьому етапі формується базова основа для розвитку творчого потенціалу. Діти починають активно досліджувати навколишній світ, пробуючи нові способи взаємодії з предметами та явищами. Основна діяльність цього віку – гра, яка є провідним засобом розвитку креативності. Діти у цьому віці активно використовують наслідування дорослих, повторюють різні дії, але вже додають до них власні елементи, що є проявом початкової творчості. У цьому віці важливо надавати дітям можливості для вільної гри та експериментування з предметами, що стимулює розвиток їхньої уяви та фантазії[12].

2. Молодший дошкільний вік (від 3 до 4 років): У цьому віці діти вже починають проявляти більш самостійні творчі дії. Вони активно вигадують ігрові сюжети, розвивають власні фантастичні історії та намагаються творчо переробляти отриманий досвід. За словами дослідниці Т. Дуткевич [12], у цей період розвиваються перші форми образного мислення, діти починають мислити в образах та символах, що є важливим для формування основ креативного мислення. Також діти активно використовують різні матеріали (наприклад, малюнки, пластилін, пісок) для вираження власних ідей, що сприяє їхній творчій самореалізації.

3. Середній дошкільний вік (від 4 до 5 років). Цей період відзначається активним розвитком уяви та здатності до рольових ігор. Діти

стають здатними до більш тривалого утримання сюжету гри, вигадування складних ситуацій та їхнього розв'язання. Вони проявляють більше ініціативи у створенні нових ідей та образів, починають створювати власні творчі продукти, такі як казки, малюнки, аплікації. За дослідженнями О. Гопки [10], саме в цей період формуються основи креативного мислення, а розвиток творчої уяви досягає нового рівня. Педагоги мають створювати сприятливе середовище для стимулювання творчості, пропонуючи різноманітні матеріали та теми для самовираження.

4. Старший дошкільний вік (від 5 до 6 років). У цей період діти здатні до більш систематизованої творчої діяльності. Вони краще розуміють причинно-наслідкові зв'язки, можуть планувати свої дії та цілеспрямовано працювати над створенням творчого продукту. Як зазначає О. Гевко [6], у цьому віці діти можуть використовувати уяву для вирішення практичних завдань та починають створювати більш складні творчі проекти, наприклад, вигадування цілих сюжетів для рольових ігор, конструювання з кубиків чи природних матеріалів. Також розвивається здатність до самоконтролю, що дозволяє дітям краще організовувати свою творчу діяльність та досягати поставлених цілей.

5. Підготовчий до школи вік (від 6 до 7 років). Це завершальний етап дошкільного дитинства, коли діти активно готуються до навчання в школі. Творчий потенціал у цьому віці проявляється у здатності дітей вільно висловлювати свої думки, ідеї та почуття у різних формах діяльності – малюванні, конструюванні, іграх, розповідях. Важливо розвивати у дітей навички співпраці у колективних творчих проектах, що готує їх до соціальної взаємодії у школі. Дослідження Т. Піроженко [33] підкреслюють значущість створення умов для розвитку самостійної творчої діяльності та самовираження, які сприяють креативному зростанню дітей і готовності до навчальної діяльності.

Формування творчої активності дошкільників залежить від ряду умов, що забезпечують розвиток їхньої творчості та самовираження:

- створення умов для вільної гри та експериментування, що дозволяє дітям проявляти свої ідеї і фантазію. Це може бути як фізичне середовище (ігрові зони, куточки для творчості), так і соціальне (підтримка дорослих та однолітків);

- використання ігор, які викликають зацікавленість і бажання досліджувати нові можливості. Це можуть бути творчі завдання, цікаві проекти та ігри, що сприяють розвитку уяви;

- активна участь педагогів та батьків у творчій діяльності дітей. Позитивне підкріплення, заохочення до експериментування і створення нових ідей грає важливу роль у розвитку творчої активності;

- залучення дітей до різних видів діяльності, таких як малювання, ліплення, музика, танці, що дозволяє їм знаходити свої унікальні способи вираження;

- діти повинні мати можливість обирати, чим займатися, що сприяє розвитку їхньої автономії та впевненості у власних силах;

- створення атмосфери, де діти відчують себе в безпеці і можуть вільно висловлювати свої думки та почуття без страху бути осудженими;

- спільна діяльність із однолітками, яка заохочує командну роботу, обмін ідеями та колективне вирішення завдань.

Ці умови сприяють розвитку творчої активності у дошкільників, допомагаючи їм розвивати власний творчий потенціал і соціальні навички.

Таким чином, формування творчого потенціалу дошкільників є комплексною проблемою, яка вимагає створення сприятливого розвивального середовища, підтримки ініціативності та розвитку креативних здібностей дитини. Розв'язання цієї проблеми є важливим завданням педагогів, психологів та батьків, що сприяє успішному вихованню гармонійної, креативної та самостійної особистості.

1.3. Сутність та зміст інноваційної технології «сендплей»

Одним із ключових завдань дошкільної освіти, згідно з Законом України «Про дошкільну освіту» [16], є розвиток особистості дитини, зокрема її творчих здібностей та здобуття соціального досвіду. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні встановлює мінімальний рівень компетентності, що необхідний для успішної адаптації дитини у навколишньому середовищі. Він підкреслює відповідальність закладу дошкільної освіти за соціальний розвиток дитини та передбачає освоєння базових знань, навичок та вмінь, що допоможуть дитині адаптуватися до умов життя, орієнтуватися в соціумі та адекватно реагувати на різні явища та події.

Наукові дослідження свідчать про значний творчий потенціал дошкільного віку, а також про важливість створення сприятливого середовища для розвитку дитини. Одним із таких елементів розвивального середовища є пісочниця, де діти можуть вільно творити, не боячись помилок чи пошкоджень.

Пісочна терапія «сендплей» є унікальним методом взаємодії зі світом та власним внутрішнім «я», що знімає внутрішню напругу, підвищує самооцінку та відкриває нові можливості розвитку. Гра з піском дозволяє дитині виразити те, що вона ще не може усвідомити словами, а досвідчений педагог може використати цей процес для її всебічного розвитку.

Концепція «пісочної анімації» розроблялася переважно представниками юнгіанської школи. Для використання можливостей піску на практиці створюються сучасні системи пісочних ігор, орієнтовані на навчання та розвиток дитини. У цій сфері активно працюють сучасні вчені, психологи та педагоги, такі як А. Гречишкіна, Т. Грабенко, Н. Дикань, І. Карабаєва, Н. Коваленко, С. Овсієнко, І. Онищук, Н. Мірошніченко, Н. Сакович, Л. Тягур, О. Цапчук, Л. Шик та інші.

Технологія «сендплей» вперше була розроблений швейцарським психотерапевтом К. Юнгом [27], засновником аналітичної психології. Як метод психологічної консультації, цей підхід був вперше описаний англійським педіатром Маргарет Ловенфельд, яка назвала його «світовою методикою».

На сьогодні технологія «сендплей» або «пісочна гра» набуває широкого поширення, оскільки дозволяє створювати за допомогою піску та маленьких фігурок мініатюрний світ. Цей метод, вперше описаний у 1929 році і застосований для консультування діагностики в ігровій терапії з дітьми М. Ловенфельд. Пісочна терапія швидко завоювала популярність серед дітей, адже дає можливість вільно виражати свої думки та почуття.

Сучасні дослідники, такі як А. Гречишкіна [11] та Л. Тягур [40], створили та успішно протестували систему пісочних ігор, що допомагають корекції, навчання та розвитку особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Пісок, який пропускає воду, за твердженнями психологів, має властивість поглинати негативну енергію та стабілізувати емоційний стан людини. Спостереження підтверджують, що пісочна гра позитивно впливає на емоційний стан як дітей, так і дорослих, роблячи її ефективним засобом для розвитку та самовираження дитини [11].

Особливо корисною пісочна терапія є для дітей дошкільного віку, коли вони ще не здатні повністю виразити свої емоції та переживання через обмежений словниковий запас, недостатньо сформовані уявлення або затримку у розвитку. У таких ситуаціях цей метод виявляється дуже ефективним. Маніпулювання піском, водою та різними фігурками стає природним процесом для дітей. Кожна обрана фігурка представляє певний образ і може взаємодіяти з іншими персонажами. Дитина сама створює сценарій, розігруючи сцени, або запрошує дорослого приєднатися до гри, що робить її повноправним творцем свого маленького світу.

Основною метою пісочної терапії є допомога дитині в подоланні психологічних труднощів, переміщуючи їх у безпечний простір пісочниці, у світ фантазій, що дозволяє відчувати контроль над своїми внутрішніми переживаннями. Під час гри з піском дитина може виразити свої емоції, позбутися страхів і болючих переживань без загрози для психіки. Завдання пісочної терапії полягає не в зміні дитини, а у створенні простору для самовираження та прийняття себе [19]. Діти часто виражають свої переживання у спонтанних іграх набагато повніше, ніж у розмовах, адже гра для них – це природний спосіб виразити свої почуття та досвід.

Технологія «сендплей» є потужним інструментом для розвитку творчого потенціалу дошкільників завдяки своїм унікальним можливостям впливу на дітей, а саме:

- емоційний вираз: пісочна терапія дозволяє дітям візуалізувати свої думки та почуття через створення сцен із піску. Це забезпечує емоційний вихід, що особливо важливо для дошкільників, які ще не завжди можуть усвідомлено висловити свої емоції словами;
- створення нових ідей: під час гри з піском діти мають змогу експериментувати з формами, текстурами та кольорами. Це сприяє розвитку креативності та уяви, оскільки діти можуть вільно створювати нові образи і сюжети, використовуючи свої ідеї та фантазію;
- соціальні навички: гра з піском може проводитися в групах, що сприяє розвитку комунікативних навичок. Діти вчаться працювати в команді, обговорювати свої ідеї та ділитися ресурсами, що важливо для формування соціальної адаптації;
- когнітивний розвиток: під час пісочної терапії діти розвивають свої пізнавальні здібності. Створення складних конструкцій із піску стимулює логічне мислення, планування та проблемне вирішення. Це допомагає формувати у дітей навички критичного мислення;
- фізичний розвиток: гра з піском активно залучає дрібну моторику, що важливо для розвитку координації рухів і фізичних навичок. Це також

сприяє зміцненню м'язів рук, що є важливим для подальшого навчання письму;

- створення безпечного середовища: пісочниця забезпечує безпечний простір для експериментування та самовираження. Діти можуть вільно досліджувати, створювати та руйнувати без страху завдати шкоди;

- індивідуальний підхід: вихователь, який використовує технологію «сендплей», може адаптувати терапію відповідно до потреб кожної дитини, враховуючи її індивідуальні особливості та потенціал. Це дозволяє максимально розкрити творчі здібності дошкільників.

Основні принципи «сендплей» включають в себе основоположні підходи та правила, що забезпечують ефективний розвиток творчого потенціалу, емоційного вираження та соціальної адаптації дітей:

- *принцип вільної гри*: дітям надається можливість вільно обирати свої дії та приймати рішення під час гри. Це стимулює самовираження та розвиток уяви; відсутність жорстких правил і обмежень дозволяє дітям почуватися розкуто та вільно експериментувати з піском і різними матеріалами;

- *принцип природовідповідності та безпеки середовища*: ігри на піску відбуваються в спокійній та захищеній атмосфері, що сприяє зняттю внутрішньої напруги у дитини; пісок є природним матеріалом, який легко піддається маніпуляціям і є безпечним для використання дітьми;

- *принцип відкритої творчості*: під час гри дитина не обмежується стандартними способами мислення та поведінки, що сприяє формуванню нових ідей та оригінальних рішень; дитина може створювати власні історії, сцени та моделі з піску, що розвиває її творче мислення;

- *принцип самовираження та саморегуляції*: гра з піском надає можливість дітям виражати свої емоції та почуття, що допомагає краще зрозуміти їхні внутрішні переживання; через гру діти вчаться управляти своїми емоціями, що сприяє розвитку саморегуляції та емоційного інтелекту;

- принцип активної участі та взаємодії: важливим є залучення дитини до активної гри, де вона є основним творцем процесу; у групових іграх пісок стає засобом комунікації та співпраці, що допомагає дітям навчитися працювати разом, спільно вирішувати завдання та взаємодіяти з однолітками;

- *принцип індивідуального підходу*: ігри на піску адаптуються під потреби та можливості кожної дитини. Педагог спостерігає за поведінкою дитини та допомагає їй розкрити свій потенціал, зважаючи на індивідуальні особливості; це дозволяє створити атмосферу довіри, де дитина відчуває себе прийнятою та впевненою;

- *принцип розвитку через сенсорний досвід*: взаємодія з піском допомагає дітям розвивати дрібну моторику, сенсорні здібності та тактильне сприйняття; різні текстури та форми піску, які діти досліджують, сприяють розвитку сприйняття та уважності.

- *принцип поетапного розвитку гри*: ігри з піском можуть мати різні рівні складності, які поступово ускладнюються залежно від віку та можливостей дитини; це дозволяє дітям рухатися від простих маніпуляцій до складніших сюжетних ігор, розвиваючи їхні творчі здібності поступово[34].

Ці принципи забезпечують максимальну ефективність ігор на піску у розвитку творчого потенціалу дошкільників. Вони сприяють формуванню відкритого та безпечного простору для самовираження дитини, її емоційного розвитку та створення нових ідей. Завдяки їм, технологія «сендплей» стає потужним інструментом для гармонійного розвитку дітей.

Осередок розвивального середовища для проведення занять за технологією «сендплей» із дітьми дошкільного віку є важливим елементом для успішного розвитку їх творчого потенціалу. Такий простір має бути безпечним, комфортним та стимулюючим для вільного самовираження дитини. До основних складових розвивального середовища відносять:

1. *Місце для пісочниці*. Це основний елемент середовища, що має бути зручно розташованим та доступним для дітей. Пісочниця може бути відкритою або закритою, а також різних розмірів, залежно від віку дітей.

Найчастіше використовується пісочниця розміром 50x70 см із невисокими бортиками, щоб дітям було легко працювати з піском. Важливо, щоб пісок був чистим, дрібним та приємним на дотик, щоб дитина могла занурювати в нього руки та маніпулювати ним.

2. *Вода та матеріали для творчості.* Поруч із пісочницею бажано розмістити ємності з водою, щоб діти могли змінювати текстуру піску, створювати з нього форми та будувати конструкції. Це допоможе дітям втілювати свої фантазії та експериментувати з різними станами матеріалів. Крім води, можуть використовуватися різноманітні матеріали для творчості, наприклад, камінці, мушлі, гілочки, намистини тощо.

3. *Набір фігурок та іграшок.* Для створення мініатюрних світів дітям потрібні різноманітні фігурки, що представляють людей, тварин, будівлі, транспорт, рослини та інші об'єкти. Вони допомагають дітям будувати сюжети, виражати свої почуття та переживання. Варто обирати фігурки різних розмірів та видів, щоб дитина мала широкий вибір.

4. *Зона комфорту.* Простір для ігор з піском повинен мати комфортні умови для дітей: м'які килимки, подушки або невисокі стільці. Це дозволить дитині відчувати себе спокійно та розслаблено під час гри. Світло в кімнаті має бути м'яким, а температура – комфортною.

5. *Приватність та безпека.* Під час занять за технологією «сендплей» дітям важливо мати можливість зосередитися та не відчувати сторонніх очей. Тому простір для ігор з піском має бути відгородженим або окремим, щоб дитина могла повністю зануритися в гру. Це створює атмосферу захищеності та допомагає дитині відкриватися.

6. *Присутність дорослого.* Вихователь або психолог має бути поруч із дитиною під час гри, але не втручатися в її процес, залишаючи дитині простір для самовираження. Його роль полягає у підтримці, спостереженні та за необхідності – допомозі в інтерпретації переживань дитини через гру.

Організація такого розвивального осередку дозволяє дітям вільно експериментувати, створювати власні світи та розвивати свої творчі

здібності, сприяючи гармонійному розвитку їх особистості та емоційного благополуччя.

Підсумовуючи все вищезазначене, можемо дійти висновку, що інноваційна технологія «сендплей» є ефективним методом розвитку творчого потенціалу дітей, оскільки поєднує в собі елементи гри, терапії та навчання. Завдяки своїй інтерактивності та можливості створення індивідуальних мініатюрних світів, вона забезпечує дітям простір для самовираження, зняття емоційної напруги та розвитку креативного мислення. Використання піску як основного матеріалу сприяє сенсорному розвитку та стимулює уяву, а участь педагога забезпечує направлення цього процесу на вирішення конкретних психологічних або навчальних завдань. Таким чином, «сендплей» є важливим інструментом у роботі з дітьми дошкільного віку, що дозволяє не тільки краще розуміти їхні внутрішні переживання, але й сприяє гармонійному розвитку їх особистості та творчих здібностей.

Висновки до розділу 1

Аналіз літератури свідчить, що поняття «творчість» та «творчий потенціал» займають важливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях. Зміст досліджуваних понять обґрунтовується на основі аналізу наукових підходів до них, що виявляють багатогранність і складність їхнього розуміння.

Творчість розглядається як процес створення нового, що включає когнітивні та емоційні аспекти, а також здатність до оригінального мислення та самовираження.

Поняття «творчий потенціал» трактується як комплекс індивідуальних можливостей, що визначають здатність особистості до творчої діяльності, її готовність до саморозвитку та самореалізації. Психолого-педагогічна література підкреслює, що творчий потенціал є передумовою та результатом творчої діяльності, а його розвиток залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як інтелектуальні здібності, мотивація, середовище та виховання.

Аналіз наукових поглядів дозволив уточнити, що для повного розкриття творчого потенціалу особистості важливо створити сприятливі умови, які стимулюють розвиток творчих здібностей і підтримують ініціативу.

Проблема формування творчого потенціалу дошкільників пов'язана з створенням умов для розвитку уяви, креативного мислення та особистісного самовираження дитини. Важливу роль відіграє взаємодія з дорослими, педагогічна підтримка та наявність стимулюючого середовища, яке сприяє розкриттю творчих здібностей дитини. У роботах дослідників підкреслюється важливість індивідуального підходу та стимулювання природної допитливості дитини, що є основою розвитку її творчого потенціалу.

Аналіз проблеми вказує на те, що розвиток творчого потенціалу у дошкільників залежить від організації освітнього процесу, педагогічного

середовища та використання спеціальних технологій, таких як гра, арт-терапія, зокрема технології «сендплей». Важливим аспектом є забезпечення підтримки дорослих, які сприяють створенню атмосфери свободи, безпеки та мотивації до дослідження і самостійної творчої діяльності. Таким чином, формування творчого потенціалу дошкільників є багатогранним процесом, який потребує системного підходу з боку педагогів та інтеграції сучасних інноваційних методик.

Інноваційна технологія «сендплей» виявилася ефективним інструментом для розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Вона дозволяє дітям виражати свої емоції, переживання та фантазії через гру з піском, сприяючи розвитку уяви, дивергентного мислення та самовираження. Використання «сендплей» у закладах дошкільної освіти допомагає створити сприятливе середовище для розвитку творчої активності дітей, розкриття їхніх здібностей та емоційної саморегуляції. Це дозволяє ефективно поєднувати ігрову діяльність з навчанням та психоемоційним розвитком дошкільників.

Описано принципи ефективного впровадження інноваційної технології «сендплей» у закладах дошкільної освіти, визначено основні компоненти освітнього середовища, що використовують цю технологію, а також окреслено умови для її успішної реалізації.

Таким чином, теоретичний аналіз формування творчого потенціалу дошкільників демонструє важливість підтримки творчих здібностей дитини на ранніх етапах її розвитку, використання інноваційних методик та створення сприятливих умов для розкриття потенціалу кожної дитини.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДИКИ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ «СЕНДПЛЕЙ»

2.1. Аналіз державних програм та передовий педагогічний досвід щодо застосування методики формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей»

Сучасна система дошкільної освіти в Україні спрямована на розвиток творчого потенціалу дітей, що є однією з ключових компетентностей у формуванні всебічно розвиненої особистості. Методика формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей» (пісочна терапія) стає все більш популярною завдяки своїй ефективності та доступності для дітей різного віку та рівня розвитку. У процесі гри з піском діти вільно самовиражаються, досліджують навколишній світ, експериментують з формами та текстурами, що сприяє розвитку їхньої уяви, дрібної моторики та когнітивних навичок.

Для забезпечення ефективного впровадження цієї методики в освітній процес важливо проаналізувати актуальні державні програми та передовий педагогічний досвід, що сприяє підвищенню рівня педагогічної майстерності. Такий аналіз допомагає виокремити основні принципи та підходи, що вже довели свою результативність, а також адаптувати інноваційні технології, що лежать в основі запропонованої нами методики.

Технологія «сендплей» чудово інтегрується у зміст програм дошкільної освіти, оскільки сприяє розвитку як пізнавальних, так і емоційних компетентностей дітей.

При аналізі програми «Я у світі» [36], з'ясовано, що акцент у ній ставиться на розвиток соціальних, комунікативних, емоційних і пізнавальних навичок дітей, що гармонійно узгоджується з можливостями технології «сендплей». Основні напрямки інтеграції методу:

- Освітні напрями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі» – використання пісочниць для сюжетно-рольових ігор, де діти відтворюють різні ситуації зі світу дорослих. Це допомагає в розвитку навичок взаємодії, вміння працювати в команді, а також розвиває розуміння соціальних ролей.

- Освітні напрям «Гра дитини», «Мовлення дитини» – через роботу з піском діти вчаться висловлювати свої думки та емоції, розповідати про свої композиції, задавати питання одноліткам і дорослим, ділитися враженнями та отримувати підтримку від вихователя.

- Освітні напрями «Дитини в сенсорно-пізнавальному просторі», «дитина в природному довкіллі» – сенсорні вправи з піском, дослідження різних текстур (мокрый, сухий, кольоровий пісок) сприяють пізнавальному інтересу дітей, розвивають дрібну моторику і збагачують сенсорний досвід [36].

Програма «Українське дошкілля» [35] орієнтована на формування національної самоідентичності, розвиток духовних, моральних і естетичних цінностей дитини, що можна ефективно реалізувати через технологію «сендплей», а саме:

- емоційний і духовний розвиток: створення тематичних художніх композицій на основі казок, народних мотивів або українських пейзажів. Такі заняття з піском допомагають дітям у доступній формі пізнавати національні цінності, символіку і культурну спадщину.

- естетичне виховання: пісочна терапія сприяє розвитку творчих здібностей через створення візуальних композицій, вивчення кольорів і форм. Кольоровий пісок дає змогу дітям експериментувати з поєднаннями відтінків, створювати різні текстури та візерунки, що розвиває естетичний смак.

- фізичний розвиток: під час роботи з піском (наприклад, малювання, побудови форм) діти розвивають дрібну моторику та координацію рухів, що позитивно впливає на загальний фізичний розвиток [35].

Серед переваг використання технології «сендплей» у дошкільній освіті виділяємо: створення сприятливого середовища для самовираження та прояву емоцій; сприяння розвитку творчих, когнітивних, соціальних і комунікативних навичок; забезпечення можливості навчання через гру, що відповідає віковим особливостям дошкільників.

Таким чином, використання і впровадження технології «сендплей» при реалізації у закладах дошкільної освіти програм «Я у світі» та «Українське дошкілля» сприяє всебічному розвитку дітей, формуванню ціннісних орієнтирів, кращому розумінню себе і навколишнього світу, а також збагачує освітній процес через інтеграцію інноваційних підходів.

Проаналізовано досвід вихователя КЗДО № 191 загального розвитку м. Кривий Ріг Цапчук Олени Володимирівни на тему «Виховна робота у системі формування креативної особистості засобами пісочної терапії» [41].

Педагогічний досвід вихователя у формуванні творчої особистості дошкільника має особливе значення для виховної роботи. О. В. Цапчук наголошує, що саме в дошкільному віці закладаються основи творчості, уяви, соціальної адаптації та здатності до самовираження. Пісочна терапія є одним із ефективних засобів розвитку цих якостей завдяки своїй доступності для дітей, терапевтичному ефекту, а також гнучкості та варіативності. Педагогічний досвід вихователя у цій сфері охоплює організацію розвивальних ігор та вправ із піском, які стимулюють не лише творчий потенціал, але й комунікативні, емоційні та когнітивні аспекти розвитку.

Досвід детально розкриває систему роботи з дошкільниками з розвитку особистості з використанням пісочної терапії. В досвіді роботи вихователь знайомить з формами роботи, які вважає ефективними і доцільними. Розповідає про використання піску у виховній та повсякденній роботі з дітьми шляхом ігор, прийомів та різними техніками виконання. Подає конспекти зразків роботи, та добірку ігор. Пропонований матеріал допоможе вихователям цілеспрямовано розвивати у дітей технічні і творчі здібності.

Оснoву виховної роботи з використанням пісочної терапії становлять такі компоненти, як робота з кольоровим піском, створення сюжетних композицій та казкових історій. Це дозволяє дітям експериментувати, створюючи різні образи, ситуації, проявляючи свою уяву, одночасно формуючи навички комунікації та співпраці. Завдяки цьому процесу кожна дитина може відчути себе творцем, розвивати навички самовираження та соціалізації, відпрацьовувати стратегії вирішення проблем і долати емоційні бар'єри.

Вихователь пропонує застосовувати «педагогічну пісочницю» у розвитку дітей раннього віку, адже ігри є основним засобом, що використовується у пісочній терапії.

Технологія «сендплей» допомагає збагачувати словниковий запас, розвивати зв'язне мовлення, уяву та емоційно-вольову сферу. О. В. Цапчук наголошує, що в процесі взаємодії з піском дитині легше освоювати нові теми, закріплювати поняття та засвоювати соціальні норми [41]. Робота з піском сприяє розвитку тактильної чутливості, підвищує інтерес до знань і покращує емоційний стан. Ігри з піском умовно поділяє на три напрями:

1. Навчальні (полегшують процес засвоєння знань);
2. Пізнавальні (дають можливість пізнавати різноманіття навколишнього світу);
3. Проєктні (служать засобом психологічної діагностики, корекції та розвитку дитини).

Вихователь застосовує у роботі з усіма віковими категоріями дошкільників саме дві форми роботи:

1. індивідуальна (корекція та розвиток особистості дитини);
2. групова (адаптаційні та тематичні заняття).

Технологію «сендплей» поєднує з казкотерапією, розвивальними іграми, інтерактивним «театром на піску», а також створює проєкти з використанням цього підходу. Серед головних завдань у роботі з дітьми на піску ставить такі:

- формування інтересу до вправ та ігор з піском;
- тренування дрібної моторики та зміцнення пальцевої координації;
- збагачення словникового запасу та мовленнєва корекція;
- розвиток мовлення, мислення, пам'яті, уяви, фантазії та координації рухів;
- навчання орієнтуванню у просторі;
- удосконалення комунікативних навичок;
- розширення уявлень про навколишній світ;
- моделювання різноманітних життєвих ситуацій та створення композицій на піску.

Таким чином, досвід вихователя у застосуванні пісочної терапії демонструє, як правильно організована виховна діяльність сприяє збагаченню дитячого світогляду, формує почуття впевненості в собі, розвиває емпатію та здатність співпереживати. Вихователь, підтримуючи індивідуальні особливості кожної дитини, створює умови для гармонійного розвитку креативної особистості, яка здатна мислити нестандартно, висловлювати свої емоції та знаходити інноваційні рішення навіть у простих ігрових ситуаціях.

2.2. Опис методики формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей»

Пісочна терапія має художні та терапевтичні переваги. Використовуючи технологію «сендплей», вихователі зможуть разом із дітьми здійснювати практично будь-які ідеї, а також здійснювати захоплюючі подорожі, постійно впізнаючи щось нове, оскільки заняття з піском дозволяють прожити багато захоплюючих моментів і ситуацій, вирішити багато проблем, відчути радість творчості.

Технологія «сендплей» допомагає надихнутись, повернути втрачену спонтанність. Внутрішні конфлікти та переживання легше виражаються з допомогою зорових образів, невербальні засоби комунікації іноді виявляються єдиним інструментом, щоб розвинути внутрішню свободу і відчуті забути відчуття щастя та творчості.

Основними принципами пісочної терапії та малювання піском є такі:

1. *Свобода самовираження.* Пісочна терапія та малювання піском дають дітям можливість вільно виражати свої емоції, думки та внутрішні переживання. У цьому процесі відсутні жорсткі обмеження чи очікування, що сприяє зниженню напруги та створює комфортну атмосферу для самовираження.

2. *Безпечне середовище.* Пісочна терапія створює «безпечне місце» для дитини, де вона може не боятися осуду чи критики. Пісок легко видозмінюється, дозволяючи дитині змінювати свої творіння та експериментувати без страху зробити помилку.

3. *Процес, орієнтований на дитину.* Методика пісочної терапії передбачає, що дитина самостійно обирає, що та як малювати чи створювати. Вихователь лише підтримує, але не втручається, дозволяючи дитині обирати теми та форми самовираження.

4. *Невимушений розвиток дрібної моторики.* Робота з піском природно сприяє розвитку дрібної моторики рук, що є важливим для покращення загальної координації, а також для розвитку мовлення та інтелекту.

5. *Підтримка символічного мислення.* Пісочна терапія дозволяє дітям вільно виражати свої думки через символи, малюнки та форми, що розвиває уяву, абстрактне мислення та здатність до метафоричного вираження.

6. *Емоційна стабільність.* Пісок має заспокійливий ефект, допомагаючи зняти емоційне напруження, тривогу та стрес. Це середовище сприяє розвитку емоційної стійкості й дозволяє дітям долати внутрішні конфлікти, «проживаючи» їх у пісочниці.

7. *Індивідуальний підхід.* Пісочна терапія враховує унікальні потреби та емоційний стан кожної дитини. Вихователь не обмежує дитину у виборі тем та форм творчості, що дозволяє дитині самостійно опановувати нові способи самовираження.

8. *Тактильний досвід та збагачення сенсорного сприйняття.* Робота з піском, як сухим, так і вологим, активує тактильні відчуття та сприяє розвитку сенсорної чутливості, що є важливим для всебічного розвитку дитини [37].

Під час застосування цих принципів вихователь може організовувати різноманітні вправи та завдання з піском, що сприяють інтегрованому розвитку дитини, підвищенню її емоційної грамотності та соціальних навичок, а також стимулюють творчий потенціал через тактильний та візуальний досвід.

Включення технології «сендплей» у роботу з дітьми старшого дошкільного віку вносить різноманітність у заняття за різними освітніми напрямками. Завдяки таким заняттям діти освоюють чіткий алгоритм ходу заняття:

- демонстрація пісочниціта колекції фігурок, фонів, бутафорії на тему заняття;
- актуалізація правил ігор із піском;
- формулювання теми та постановка проблемного завдання;
- індивідуальна та групова робота в техніці sand-play;
- завершення заняття та ритуал виходу.

Методика «сендплей» передбачає поетапний підхід до організації діяльності з піском, що забезпечує ефективність розвитку творчого потенціалу, сенсорних здібностей і соціальних навичок дітей. Для старшого дошкільного віку застосовується особлива програма, що враховує вікові особливості, рівень розвитку дітей та їхню готовність до самостійної ігрової діяльності.

1. Підготовчий етап

На цьому етапі діти знайомляться з методикою сендплей, матеріалами та правилами роботи.

- ознайомлення з піском та інструментами: вихователь демонструє властивості піску (сухого, вологого), способи взаємодії з ним (пересипання, створення форм, малювання);
- встановлення правил гри: діти вчаться акуратно працювати з піском, ділитися матеріалами та дотримуватись черговості;
- підготовка пісочниці або столу для піску: вихователь організовує простір, додає тематичні ігрові фігурки, інструменти (граблі, лопатки, трафарети);
- мотивація: за допомогою коротких історій чи загадок вихователь викликає інтерес до занять з піском.

На цьому етапі ігри спрямовані на знайомство дітей з матеріалом та розвиток базових навичок роботи з піском.

Гра «Що може пісок?». *Мета:* ознайомлення з властивостями піску.*Опис:* діти досліджують, як пісок пересипається, як змінюється після додавання води, які форми він може набувати.*Результат:* розвиток сенсорних відчуттів та інтересу до піску.

Гра «Знайди скарб». *Мета:* формування уваги та координації рухів.*Опис:* у пісок закопуються дрібні іграшки або предмети, які діти повинні знайти, орієнтуючись на підказки.*Результат:* знайомство з тактильними властивостями піску та розвиток спостережливості.

2. Організаційний етап

На цьому етапі починається цілеспрямована діяльність з піском у межах різних видів активності.

- *Ігрова діяльність:* розвиваючі ігри («Побудуй вежу», «Знайди скарби», «Створи свою історію»); сюжетно-рольові ігри («Відвідування піщаного зоопарку», «Будівництво міста»).

- **Творча діяльність:** малювання на піску (створення візерунків, малюнків, ілюстрацій до казок); моделювання фігур із вологого піску (фортеці, лісові галявини, острови).

- **Казкотерапія:** вихователь залучає дітей до створення сюжетів на піску, пропонуючи використовувати фігурки людей, тварин, дерев для створення композицій («Подорож казкового героя», «Лісова пригода»).

- **Експериментальна діяльність:** дослідження властивостей піску (що відбувається, якщо додати воду, як змінюється пісок на сонці).

На цьому етапі діти починають освоювати тематичні ігри та творчі завдання.

Гра «Побудуй місто». **Мета:** розвиток уяви та моторики. **Опис:** діти будують будинки, дороги, мости з піску, використовуючи формочки та інструменти. **Результат:** закріплення навичок взаємодії з піском.

Гра «Склади малюнок». **Мета:** стимулювання творчості. **Опис:** діти створюють малюнки на вологому піску за допомогою паличок або пальців. Наприклад, зображують сонце, квіти, тварин. **Результат:** розвиток дрібної моторики та уяви.

3. Основний етап

Цей етап спрямований на розвиток креативного потенціалу та реалізацію поставлених завдань.

- **Групова робота:** діти виконують спільні проекти («Піщане місто», «Ферма з тваринами», «Казковий замок»), що сприяє розвитку комунікації, співпраці та вмінню домовлятися.

- **Тематичні заняття:** закріплення знань через сендплей («Пори року на піску», «Розкажи про своє літо»); розвиток мовлення (розповіді за малюнками, придумування історій до створених композицій).

- **Індивідуальні завдання:** створення власних композицій на обрану тему («Мій день», «Подорож до моря»); виконання вправ на розвиток дрібної моторики (малювання ліній, символів, букв).

Цей етап передбачає більш складні ігри, спрямовані на реалізацію поставлених завдань.

Гра «Розкажи історію». *Мета:* розвиток мовлення та уяви. *Опис:* діти створюють на піску сюжет (наприклад, казковий ліс, море, село) і розповідають історію, пов'язану з композицією. *Результат:* покращення комунікативних навичок та фантазії.

Гра «Вгадай, що це». *Мета:* розвиток логічного мислення. *Опис:* одна дитина малює або створює на піску предмет, а інші вгадують, що це. *Результат:* стимулювання аналітичного мислення.

4. Рефлексивно-оцінювальний етап

На цьому етапі діти разом із вихователем підводять підсумки виконаних завдань.

- **Обговорення результатів:** кожна дитина розповідає про свій проєкт чи гру, ділиться враженнями та думками.

- **Оцінка:** вихователь заохочує дітей, відзначає їхні зусилля, креативність та досягнення.

- **Аналіз емоційного стану:** діти висловлюють свої почуття після заняття (що сподобалось, які моменти були складними).

- **Завершальний ритуал:** символічне закінчення заняття (прибирання пісочниці, закриття казкового світу на наступну гру).

Цей етап спрямований на осмислення дітьми результатів їхньої діяльності.

Гра «Кращий момент». *Мета:* розвиток емоційного інтелекту. *Опис:* діти обирають і показують у пісочниці сцену чи малюнок, який їм найбільше сподобався під час гри. Вони пояснюють, чому обрали саме цей момент. *Результат:* формування навичок аналізу та вираження почуттів.

Гра «Казкове завершення». *Мета:* закріплення знань і позитивних емоцій. *Опис:* діти завершують розпочаті під час заняття композиції, додаючи фінальні штрихи, наприклад, прикрашають фігури природними

матеріалами (камінчиками, листочками). *Результат:* завершення гри із відчуттям досягнення та задоволення.

5. Підтримувальний етап

Цей етап спрямований на закріплення отриманих знань та умінь.

- *Повторення і вдосконалення:* діти використовують раніше освоєні прийоми для створення складніших композицій.

- *Розширення тематики:* інтеграція інших методик (казкотерапії, арт-терапії) у заняття з піском.

- *Залучення батьків:* організація відкритих занять або спільних ігор, щоб діти могли продемонструвати свої навички.

Цей етап спрямований на закріплення отриманих знань та стимулювання нових відкриттів.

Гра «Пісочний калейдоскоп». *Мета:* розвиток творчого потенціалу. *Опис:* діти експериментують з поєднанням кольорового піску, створюючи різнокольорові композиції (пейзажі, абстрактні малюнки). *Результат:* стимулювання креативності.

Гра «Разом веселіше». *Мета:* розвиток комунікаційних навичок. *Опис:* діти спільно створюють складний сюжет (наприклад, ферму, казковий острів) і домовляються, хто яку частину виконує. *Результат:* зміцнення соціальних навичок і співпраці.

Етапи впровадження методики сендплей є гнучкими і дозволяють враховувати індивідуальні потреби дітей старшого дошкільного віку, сприяючи їхньому творчому, когнітивному та емоційному розвитку.

Опишемо тематичне планування занять з розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку із використанням технології «Сендплей» (табл. 2.1). *Мета:* створення умов для всебічного розвитку творчого потенціалу дітей через використання ігор та вправ із піском, сприяння емоційному самовираженню, розвитку уяви, мислення, мовлення та сенсорних здібностей.

Таблиця 2.1.

Розподіл тем занять

Тема заняття	Зміст заняття	Мета	Види діяльності	Матеріали
1. Знайомство з пісочницею	Ознайомлення з піском, властивостями матеріалу. Створення перших композицій	Формування інтересу до роботи з піском	Вільна гра з піском, «Пісочна мозаїка»	Пісочниця, формочки
2. Казковий світ піску	Розповідання казки та створення на піску героїв та декорацій	Розвиток уяви та зв'язного мовлення	Казкотерапія, створення сценок	Фігурки, природні матеріали
3. Осінь у пісочній країні	Виготовлення осінніх композицій: листя, дерева, дощ	Розвиток естетичного сприйняття, фантазії	Малювання на піску, тематична гра	Кольоровий пісок, палички
4. Дивовижні сліди	Відбитки формочок, рук, предметів на піску	Розвиток сенсорних навичок та дрібної моторики	«Вгадай предмет», «Малюнок настрою»	Різні предмети, формочки
5. Подорож у пустелю	Створення сюжетів про подорож: оазиси, верблюди	Розвиток просторового мислення та уяви	Сюжетно-рольова гра	Пісочниця, фігурки тварин
6. Пісочний театр	Створення декорацій для вистави на піску	Розвиток комунікативних навичок, творчості	Інтерактивний театр, казкотерапія	Ляльки, кольоровий пісок
7. Морські пригоди	Створення морських сцен: кораблі, хвилі, рибки	Розвиток просторового уявлення	Творчі композиції, тематичні загадки	Сині камінці, мушлі
8. Піщані лабіринти	Створення та проходження лабіринтів на піску	Формування логічного мислення	Створення лабіринтів, «Знайди вихід»	Палиці, кольоровий пісок
9. Зимова	Виготовлення	Розвиток	Малювання та	Біла фарба,

казка	композицій із зимової тематики: сніжинки, ялинки	емоційного самовираження	аплікація на піску	блискітки
10. Світ тварин	Відображення світу тварин у пісочній країні	Розвиток пізнавальної активності	Сюжетно-рольова гра, інтерактивні вправи	Фігурки тварин, камінці

Запропонована тематика планування занять з розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку із використанням технології «Сендплей» реалізовувалася відповідно до освітніх напрямів:

1. Освітній напрям «Особистість дитини».

Мета: формування емоційної стійкості, самовираження, впевненості у своїх здібностях.

Заняття: «Знайомство з пісочницею»: розвиток позитивного ставлення до нового виду діяльності; «Пісочний театр»: формування вміння виражати власні емоції через творчість.

Методи реалізації: індивідуальні завдання для створення композицій, які відображають емоційний стан; використання сенсорних елементів для релаксації (гладкий пісок, відбитки); обговорення власних робіт: «Що ти створив? Як ти почувався під час гри?».

2. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»

Мета: формування сенсорного досвіду, розвиток логічного мислення, пізнання світу.

Заняття: «Подорож у пустелю»: дослідження властивостей піску, створення моделей оазису; «Пошук закономірностей»: ігри з піском для тренування логіки.

Методи реалізації: експериментування з вологим і сухим піском: «Що з ним відбувається?»; виконання завдань на сортування за кольором, формою (кольоровий пісок); спостереження за відбитками різних предметів у піску, опис текстури.

3. Освітній напрям «Дитина в соціумі».

Мета: розвиток комунікативних навичок, формування навичок співпраці та взаємодії.

Заняття: «Казковий світ піску»: створення композицій у групах, розподіл ролей; «Морські пригоди»: колективні сюжетно-рольові ігри з обговоренням дій персонажів.

Методи реалізації: організація командної роботи з піском (наприклад, створення «загальної пісочної казки»); обговорення поведінки героїв і моральних аспектів казок, зображених у пісочниці; навчання вирішувати конфлікти під час спільної гри.

4. Освітній напрям «Гра дитини»

Мета: розвиток креативності, фантазії, уяви через гру.

Заняття: «Осінь у пісочній країні»: вільна гра з піском із використанням природних матеріалів; «Піщані лабіринти»: гра з пошуком виходу, виконанням завдань у лабіринті.

Методи реалізації: забезпечення вибору матеріалів для гри; підтримка спонтанної творчості: «Що ти хочеш створити сьогодні?»; організація різних варіантів сюжетно-рольових ігор (побутові сцени, фантастичні пригоди).

5. Освітній напрям «Мовлення дитини»

Мета: розвиток зв'язного мовлення, словникового запасу, вміння висловлювати думки.

Заняття: «Дивовижні сліди»: опис слідів на піску, створених різними предметами; «Пісочний театр»: придумування діалогів і монологів героїв на піску.

Методи реалізації: постановка запитань: «Що це за предмет? Який він на дотик?»; використання піску як засобу ілюстрації до розповідей або казок; створення історій на основі піщаних композицій: «Розкажи казку про свій малюнок».

Таким чином, загальні рекомендації для реалізації методики формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей»:

ураховувати тематику занять та адаптувати ігри до інтересів дітей;забезпечувати індивідуальний підхід і підтримувати ініціативу дитини;інтегрувати ігри з піском у щоденну освітню діяльність, включаючи різні напрями розвитку;використовувати мультимодальні підходи (піщані ігри, малювання, казкотерапія).

Така реалізація методики формування творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку засобом технології «сендплей» забезпечить системний підхід до формування творчого потенціалу дошкільників через технологію «Сендплей» у відповідності до освітніх напрямів та тематичного плану.

2.3. Презентація картотеки ігор щодо формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей»

Формування творчого потенціалу дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. У цьому контексті використання технології «сендплей» відкриває нові можливості для розвитку уяви, творчого мислення, комунікативних навичок і самовираження дошкільників. Пісок як універсальний матеріал забезпечує гармонійне поєднання ігрової, навчальної та терапевтичної складових, створюючи сприятливе середовище для розвитку дитини.

Презентована картотека ігор розроблена з урахуванням вікових особливостей старших дошкільників та спрямована на всебічний розвиток творчого потенціалу, відповідно до запропонованих методичних рекомендацій щодо формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей». Вона включає різноманітні ігри та вправи, що допоможуть розкривати індивідуальні здібності кожної дитини, розвивати її уяву та стимулювати пізнавальну активність. Особливу увагу приділено

гармонійному поєднанню емоційного, інтелектуального та креативного розвитку.

У картотеці ігор представлено детальний опис ігор, що стали невід'ємною частиною реалізації технології «сендплей», і демонструє, як вони сприяють формуванню творчої особистості дошкільників [17; 38].

Мета – представити добірку ігор, що спрямовані на розвиток творчих здібностей, уяви, мовлення, емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку із використанням технології «сендплей».

Для реалізації ігор з піском необхідне відповідне обладнання та матеріали (табл. 2.2).

Структура картотеки:

1. Ігри для розвитку мовлення та уяви.
2. Ігри для формування комунікативних навичок.
3. Ігри на розвиток сенсорики та пізнавальної діяльності.
4. Релаксаційні та емоційно-корекційні ігри.
5. Творчі проекти та інтерактивні заняття.

Таблиця 2.2.

Обладнання та матеріали для ігор з піском для дітей старшого дошкільного віку

Категорія	Опис	Призначення
Пісочниця	Спеціальна пісочниця або контейнер з піском, що можна розмістити в приміщенні чи на вулиці.	Основний простір для організації ігор, створення композицій, проведення дослідів.
Пісок	Чистий, дрібнозернистий, сухий або зволожений.	Матеріал для створення малюнків, композицій, проведення релаксаційних та творчих занять.
Фігурки та іграшки	Маленькі пластикові чи дерев'яні фігурки (люди, тварини, казкові персонажі).	Використовуються для сюжетно-рольових ігор, створення казкових сцен, моделювання життєвих ситуацій.
Інструменти для піску	Лопатки, граблі, формочки, сито, совки,	Допомагають дітям створювати будівлі, пейзажі, малюнки,

	палички, щіточки.	проводити дослідження структури піску.
Предмети для відбитків	Листя, мушлі, камінці, іграшки з текстурною поверхнею, печатки.	Використовуються для розвитку сенсорики, створення декоративних елементів та відбитків.
Декоративні матеріали	Кольоровий пісок, намистини, камінчики, штучні квіти, стрічки.	Сприяють розвитку творчості, допомагають створювати складні художні композиції.
Фігурки для лабіринтів	Маленькі машинки, кульки, персонажі для проходження лабіринтів.	Допомагають організувати рухові та логічні ігри з піском.
Форми для будівництва	Кубики, цеглинки, форми для замків, піраміди.	Використовуються для будівництва архітектурних споруд, що стимулює розвиток просторового мислення та дрібної моторики.
Інтерактивні елементи	Ліхтарики, проєктори, дзеркала.	Створюють незвичайні ефекти на піску (тіні, світлові композиції), що активізує уяву та творчість.
Книги або картки із завданнями	Ілюстровані посібники з казками, сюжетами для творчих завдань.	Використовуються для натхнення, створення сценаріїв і сюжетних ліній у грі.
Мокрий пісок і вода	Контейнери з зволженим піском, невеликі ємності з водою.	Забезпечують можливість створювати скульптури, проводити експерименти, розвиваючи тактильні відчуття та пізнавальну активність.

Ці матеріали (Додаток А) дозволяють організувати багатофункціональні ігри, спрямовані на розвиток творчості, моторики, мовлення та соціальних навичок дітей старшого дошкільного віку.

Наведемо приклади запропонованих у картотеці ігор

Методи реалізації ігор

1. Інтеграція з іншими методиками: казкотерапія, арттерапія.
2. Використання додаткових матеріалів: природних компонентів, кольорового піску.
3. Індивідуальна та групова робота.

4. Застосування мультисенсорного підходу.

1. Розвиток мовлення та уяви

Назва: «Казковий світ піску»

Мета: розвиток зв'язного мовлення, уяви, фантазії.

Матеріали: пісочниця, фігурки казкових героїв, палички для малювання.

Опис: діти створюють казкову історію, використовуючи пісок і запропоновані вихователем елементи (герої, місця дії). Кожна дитина бере участь у створенні сюжету та промовляє діалоги персонажів.

Завдання: стимулювання уяви та творчості; розвиток зв'язного мовлення через створення казкових сюжетів; формування навичок колективної роботи.

Результат: створення казкової сцени з піску, вдосконалення мовленнєвих навичок.

Назва: «Пісочні розповіді»

Мета: активізація словникового запасу, побудова зв'язного висловлювання.

Матеріали: пісок, дрібні предмети для створення фігур.

Опис: діти створюють фігури чи малюнки в піску, а потім розповідають історії про свої роботи. Вихователь допомагає формулювати запитання та підказує напрямок розповіді.

Завдання: розширення словникового запасу; формування навичок зв'язного мовлення; сприяння самовираженню дітей через творчість.

Результат: вдосконалення навичок побудови зв'язних розповідей.

2. Формування комунікативних навичок

Назва: «Створи місто»

Мета: розвиток співпраці, комунікації в групі.

Матеріали: пісок, маленькі будівельні фігурки, декоративні елементи.

Опис: група дітей спільно створює модель міста з піску, обговорюючи деталі, розподіляючи ролі (архітектори, будівельники, мешканці).

Завдання: навчання дітей взаємодіяти та домовлятися; розвиток навички командної роботи; формування почуття відповідальності за спільну справу.

Результат: створення колективної композиції та вдосконалення навичок комунікації.

Назва: «Скарби на піску»

Мета: формування вміння домовлятися, працювати в команді.

Матеріали: пісок, дрібні предмети («скарби»), мішечки або коробочки.

Опис: діти шукають заховані в піску предмети, обговорюють їх значення та розподіляють «знахідки» між собою.

Завдання: навчання дітей працювати в команді; формування соціальних навичок, зокрема вміння домовлятися.

Результат: спільне знаходження «скарбів», укріплення навичок спілкування.

3. Сенсорика та пізнавальна діяльність

Назва: «Піщані лабіринти»

Мета: розвиток логічного мислення, координації рухів.

Матеріали: пісок, палички, іграшки для проходження лабіринту.

Опис: Діти створюють лабіринти на піску, потім проходять їх за допомогою фігурок, долаючи перешкоди.

Завдання: розвиток просторового мислення; сприяння розвитку дрібної моторики.

Результат: створення та проходження лабіринтів, тренування логічного мислення.

Назва: «Відбитки на піску»

Мета: дослідження властивостей матеріалів, сенсорного досвіду.

Матеріали: пісок, предмети з різною текстурою.

Опис: діти роблять відбитки на піску різними предметами (листя, іграшки) та обговорюють їхні властивості.

Завдання: розвиток сенсорних відчуттів; стимулювати пізнавальної активності

Результат: дослідження текстур, розвиток сенсорних навичок.

4. Релаксаційні та емоційно-корекційні ігри

Назва: «Пісочний дощ»

Мета: зняття напруги, розвиток тактильних відчуттів.

Матеріали: сухий пісок.

Опис: діти пропускають пісок крізь пальці, створюють малюнки та відчувають його текстуру.

Завдання: сприяння розслабленню; розвиток дрібної моторики.

Результат: покращення емоційного стану дітей.

Назва: «Сонячний настрій»

Мета: розвиток позитивного емоційного фону.

Матеріали: пісок, декоративні елементи.

Опис: діти створюють композиції, які символізують їхній настрій або щось, що їх радує.

Завдання: формування позитивних емоцій; стимулювання вираження власних почуттів через творчість.

Результат: створення яскравих композицій, підвищення настрою.

5. Творчі проєкти та інтерактивні заняття

Назва: «Країна піску»

Мета: розвиток фантазії, довготривалих творчих навичок.

Матеріали: пісок, дрібні предмети для декору.

Опис: діти створюють масштабний проєкт із піску (замок, парк, країна), об'єднуючи ідеї та навички.

Завдання: розвиток творчого потенціалу; сприяння колективній роботі.

Результат: створення комплексного проєкту, вдосконалення довготривалих навичок.

Назва: «Подорож пустелею»

Мета: розвиток сюжетного мислення, фантазії.

Матеріали: пісок, фігурки для подорожей.

Опис: діти створюють пустельний пейзаж, вигадують пригоди героїв у цьому середовищі.

Завдання: розвиток уяви та мислення; формування вміння складати сюжетні історії.

Результат: створення пейзажу та історії пригод.

Очікувані результати:

- Розвиток творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку.
- Формування емоційної стійкості, уяви, мислення.
- Підвищення комунікативних навичок і соціальної взаємодії.
- Збагачення сенсорного та пізнавального досвіду.

Отже, презентація картотеки ігор сприятиме ефективному впровадженню технології «Сендплей» у практику дошкільної освіти, забезпечуючи цілісний розвиток дитини.

Висновки до розділу 2

Аналіз державних програм та передового педагогічного досвіду показав, що методика «сендплей» відповідає сучасним освітнім запитам, зокрема, вимогам програм «Українське дошкілля» та «Я у Світі». Вона орієнтована на інтеграцію сенсорної, мовленнєвої та творчої активності дітей, сприяє розвитку емоційно-вольової сфери та формуванню креативного мислення. Педагогічний досвід вихователів підтверджує доцільність використання технології «сендплей» для індивідуальної роботи з дошкільниками, а також у груповій взаємодії.

Опис методики формування творчого потенціалу засобом «сендплей» включав етапи її реалізації: підготовчий, організаційний, основний, рефлексивно-оцінювальний, підтримувальний. Вони забезпечують поступове занурення дітей у творчий процес, розкриття їхнього потенціалу та формування навичок співпраці. Особлива увага приділялася сенсорному досвіду, який розвивається через взаємодію з піском, та створенню умов для емоційного комфорту, необхідного для продуктивної творчої діяльності.

Презентація картотеки ігор виявила широкий спектр можливостей для використання ігрових технік у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Запропоновані ігри спрямовані на розвиток мовлення, уяви, комунікативних навичок, сенсорного пізнання та релаксації. Вони є універсальними та адаптивними до різних навчальних ситуацій, забезпечують комплексний підхід до формування творчого потенціалу.

Таким чином, розроблена система роботи з використанням «сендплей» дозволяє ефективно реалізувати завдання сучасного дошкільного виховання, спрямовані на розвиток творчої особистості дитини, забезпечує гармонійний емоційний і когнітивний розвиток, а також створює умови для активної взаємодії дітей із навколишнім середовищем.

ВИСНОВКИ

У межах кваліфікаційного дослідження було здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення питання розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку за допомогою технологій «сендплей», подано методичні рекомендації з формування творчого потенціалу дошкільників засобом «сендплей», розробку.

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури поняття «творчість» розглядається як процес створення нового, що має суб'єктивну чи об'єктивну значущість. Вона охоплює різні аспекти діяльності дитини, спрямовані на розвиток уяви, мислення, емоційної чутливості та здатності до креативного самовираження. У дошкільному віці творчість проявляється через гру, малювання, конструювання, що забезпечують природний розвиток творчих здібностей.

«Творчий потенціал» визначається як сукупність задатків, здібностей, внутрішніх мотивацій та умов, що забезпечують можливість розвитку творчості. Відповідно до досліджень, формування творчого потенціалу у дошкільному віці сприяє розвитку пізнавальної активності, креативності та соціалізації дитини. Це забезпечує основу для її подальшого саморозвитку та адаптації до змінних умов життя.

2. Формування творчого потенціалу дошкільників є складним завданням, що потребує цілеспрямованої організації освітнього процесу. Аналіз досвіду педагогів і науковців показує, що основними передумовами для розвитку творчості є створення середовища, що стимулює фантазію, ігрову діяльність, експериментування та взаємодію. Доведено, що особливу увагу слід приділяти забезпеченню вільного вибору дитиною способів творчого самовираження, адже це сприяє її самостійності та ініціативності.

Основними перешкодами у формуванні творчого потенціалу є шаблонність у навчанні, надмірний контроль та відсутність

диференційованого підходу. Важливим аспектом є також підготовка педагогів, здатних інтегрувати інноваційні методи у практику роботи з дітьми, щоб забезпечити умови для творчого розвитку кожної дитини.

3. Інноваційна технологія «сендплей» (гра з піском) є ефективним методом, що поєднує в собі творчі, терапевтичні та розвивальні компоненти. Її основою є створення ігрових композицій у піску, що стимулюють уяву, тактильну чутливість, моторику та позитивний емоційний стан дитини. Технологія базується на принципах свободи вибору, інтеграції ігор з іншими видами діяльності, емоційного комфорту та індивідуального підходу.

Технологія «сендплей» сприяє комплексному розвитку дошкільників, зокрема їхнього мовлення, мислення, соціальних і художньо-естетичних здібностей. Використання цієї технології дозволяє моделювати різні життєві ситуації, сприяти релаксації та розвивати комунікативні навички дітей, формуючи таким чином передумови для творчої самореалізації.

4. У ході дослідження було розроблено методикку формування творчого потенціалу дошкільників, що включає етапи знайомства з матеріалом, розвиток ігрових навичок, стимулювання творчості через постановку тематичних завдань та інтеграцію з іншими видами діяльності. Основний акцент робився на створення умов для самостійного вирішення дитиною творчих задач, що сприяє розвитку її уяви, фантазії та креативності.

Методичні рекомендації передбачають планування ігрової діяльності з використанням технології «сендплей», створення тематичних ігрових сюжетів, організацію роботи в індивідуальних і групових формах. Застосування цієї методики сприятиме гармонійному розвитку особистості дошкільника, розкриттю його творчого потенціалу.

Таким чином, отримані результати підтверджують актуальність і доцільність використання технології «сендплей» у дошкільній освіті для забезпечення всебічного розвитку дитини та її підготовки до наступних етапів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти наук. кер. Т. О. Піроженко, (нова редакція) Київ, 2021. 38 с.
2. Биби́к С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
3. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс. 2014. 137 с.
4. Видатні психологи: біографічний довідник / упоряд. Т. Шаповал. Київ : Вид. дім. «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. 120 с.
5. Волощук І. С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. Київ: Пед. думка, 2018. 160 с.
6. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2019. № 12(179). С. 95–100.
7. Гевко О. Формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Виховання дітей та молоді: теорія і практика* : збірка наукових праць / за ред. О. Карпенко. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного університету імені Івана Франка, 2020. С. 38–44.
8. Гекало Л. Розвиток творчого потенціалу педагога. *Початкова освіта*. 2014. № 10. С. 5–8.
9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. В. Головка. Київ : Либідь, 1997. 264 с.
10. Гопка О. М. Творчий потенціал особистості як наукова категорія. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2016. Вип. 27 (37). С. 11–14.
11. Гречишкіна А., Коваленко Н. Пісочна психотерапія. *Палітра педагога*. 2010. № 5. С. 15–18.

12. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Київ: Центр учбової літератури. 2012.
13. Дяченко М. Д. Творчість і креативність як педагогічні категорії: історичний аспект. *Науковий огляд*, № 5 (26). 2016. URL: <https://oaji.net/articles/2016/797-1467450404.pdf> (дата звернення 15.04.2024).
14. Енциклопедія освіти / Національна академія педагогічних наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
15. Ємчик О. Г. Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Рівненський державний гуманітарний університет. Луцьк, 2018. 318 с.
16. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.help/law/2628-III> (дата звернення 22.09.2024).
17. Ігри з піском для розвитку математичних здібностей дитини. URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/0100eq3k-a1f0.docx.html>(дата звернення 25.09.2024).
18. Іншаков А., Іншакова І. Розвиток художньо-творчого потенціалу дітей передшкільного віку засобами народознавства. Інноваційна педагогіка. Випуск 51, Т. 2. 2022. С. 172–174.
19. Карабаєва І. Пісок як матеріал для розвитку творчості та навчання дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 5.
20. Кононко О. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі». *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 16–20
21. Кучерявий І. Т., Клепиков О. І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2020. 288 с.
22. Кучерявий О. Г. Педагогіка і психологія дитячої творчості: аспект самоформування вмінь організувати творчість дітей: навчальний посібник. Київ: Академія, 2018. 156 с.

23. Листопад О. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2011, № 23. С. 78–81.

24. Лихвар В.Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2003. 24 с.

25. Лукановська А. Творчий потенціал особистості: структурні компоненти. *Проблеми сучасної психології*. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/162126> (дата звернення: 15.04.2024).

26. Маршицька В. В., Орлова Г. В. Теоретичні основи формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://cutt.ly/wZ6Jytp> (дата звернення: 15.04.2024).

27. Медведева Н. В. Теорія архетипів К.Г. Юнга та дослідження творчого сприймання. *Symbolicandarchetypicincultureandsocialrelations: materialsofthe IV internationalscientificconferenceonMarch 5-6, 2014. Prague* : Vedeckévydavatelskécentrum «Sociosfera-CZ». С. 21–30.

28. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. № 1. 2017. С. 138–144

29. Моляко, В. О. Психологічна теорія творчості. *Обдарована дитина*. 2004. № 6, С. 2–9.

30. Нікітін Б. П. Виникнення і розвиток творчих здібностей. *Радянська школа*. 1994. № 4. С. 20–22.

31. Овсієнко С. Не пісок, а справжнє диво – безліч мрій у ньому втілим! *Учитель початкової школи*. 2018. № 4. С. 2–24.

32. Онищук І. А. Інноваційні форми, методи і прийоми оптимізації художньо-творчої діяльності дошкільників. *Науковий вісник Кременецького*

обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка.
Серія: Педагогіка. 2014. № 3. С. 92–100

33. Піроженко Т. О. Діяльнісна природа творчої активності дошкільника. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Житомир: Вид-во ЖДУ. 2010. Т. XII, В. 10. С. 264–271.

34. Пісочна терапія в роботі з дошкільниками / Упоряд. Л. А. Шик, Н. І. Дикань, О. М. Гладченко, Ю. М. Черкасова. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 127 с.

35. Програма «Українське дошкілля»: програма розвитку дитини дошкільного віку / за ред. О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.

36. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / упоряд. О. Л. Кононко. 3-тє вид., випр. Київ : Світич, 2019. 430 с.

37. Розвивальні ігри з водою та піском / Упоряд. Л. А. Шик, Н. І. Дикань, О. М. Гладченко, Ю. М. Черкасова. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 127 с.

38. Топ 18 ігор з піском. Граємо вдома. URL : <https://geronimo.org.ua/top-18-igor-z-piskom-graємо-vdoma/>.(дата звернення 25.09.2024).

39. Туриніна О. Л. Психологія творчості. Київ: МАУП. 2007.

40. Тягур Л. М. Сендплей – метод позитивного впливу на психічний розвиток дитини дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Том XI. Випуск 13. Київ. 2013. С. 315–324.

41. Цапчук О. В. Сучасні технології пісочної терапії sandplay у роботі з дошкільниками. *Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації*. Збірник наукових і навчально-методичних праць. Вип. 9. 2021. С. 397-402.

42. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор. 2007. 640 с.

ДОДАТКИ**Додаток А****Устаткування для «сендплей»****Рис. 1. Пісочниця****Рис. 2. Набір ігрового матеріалу**

До набору входять: лопатки, широкі пензлики, сита, воронки; різноманітні пластикові формочки різної величини і форми.

Рис.3. Колекція мініатюрних тварин та інших матеріалів:

тварини, що мешкають в усіх природних зонах; птахи дикі і домашні; комахи –метелики, жуки, павуки, мухи і коники; мешканці морів і океанів; фігурки, що зображують людей різних професій; будинки: житла різних народів; фігурки, що зображують всілякий транспорт; дерева і рослини; непридатний матеріал: (камінчики, гілочки, палички, великі гудзики, одноразові соломки для коктейлю тощо)

Рис. 4. Організація простору для занять за технологією «сандплей»